

Col·loqui:
Mirades de la ciència sobre el temps

El temps en les llengües del món

M. Carme Junyent
Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades
Departament de Lingüística General
Universitat de Barcelona

L'espai i el temps

aquí - d'aquí a les quatre

allà - cap allà a les cinc

dins - dins de l'horari previst

darrere - el germà que va darrere meu

davant - el germà que va davant meu

damunt - se'm tira el temps al damunt

sobre - per sobre del temps previst

sota - per sota del temps previst

amunt - dia amunt dia avall

avall - hora vall (vs. hora punta)

a dalt - altes hores

a baix - hora baixa

a prop - prop de les quatre

lluny - lluny en el temps

al voltant - al voltant de les quatre

L'espai en tofa

nord: fora a l'esquerra, s'associa a l'hivern, la foscor i el món inferior (habitat per dimonis mífics)

sud: a la dreta, s'associa a l'estiu, la llum i el món superior (deïtats)

est: al davant, s'associa al futur, el matí i la primavera

oest: al darrere, s'associa al passat, la nit i la tardor

Els tuvans conceptualitzen el futur cap al nord, a l'esquena i el passat cap al sud, al front.

El temps és or

No tinc temps

Tenir temps de sobres

Matar el temps

Dedicar el temps a alguna cosa

Invertir el temps en algú

Guanyar temps

Aprofitar el temps

Perdre el temps

Quedar-se sense temps

ahir

lingala lóbí
luganda 'jjo
bemba mailo

avui

leló
lèèrò
lelo

demà

lobí
'jjo
mailo

abans-d'ahir

lingala
luganda
bemba

ndéle
lùli
bulya bushiku

demà passat

ndéle
lùli
bulya bushiku

ioruba	suahili	haussa	shona	chichewa
0 n'ijerin	-	-	dzwanitsa	dzana ilo
1 n'ijetá	-	shekaranjiyà	marimwezuro	dzana
2 lána	jana	jiyà	nezuro la	dzulo
3 lóni	leo	yau	nhasi	lero
4 lóla	kesho	gòbe	mangwana	mawa
5 lótunia	k.kutwa	jibi	kusweramangwana	mkucha
6 ni ojó	mtondo	gatà	hwedzetsa la	mtondo
7 -	mtondogoo	città	-	mdzinga

	estació	mes	setmana
lingala	ntangó/sánjá	sánjá	yenga/poso
chichewa	nyengo	mwezi	mlungu/sabata
sotho	karolo ea selemo	khoeli	beke
xhosa	ixesha	inyanga	iveki
shona	kati/mwaka	mwedzi	vhiki
luganda	omwaka	òmwezi	wiiki/ssabbiti
kikuiu	mwaka	mweri	kiumia

Períodes lunars Natchez

1		cèrvols
2	maduixes	
3	poc blat de moro	
4	síndries	peixos
5	préssecs	
6	mores	
7	molt blat de moro	
8		gall dindi
9		búfal
10	-	
11	-	
12	castanyes	
13	fruites seques	

Tofa hunting and gathering calendars, as remembered by Tofa elders

<i>Month</i>	<i>Tofa 'hunting'calendar</i>	<i>Tofa 'gathering' calendar</i>
January	great white month	empty month
February	small white month	big log month
March	hunting with dogs month	tree bud month
April	tree bud month	good birch bark collecting month
May	hunting in the taiga month	diggint <i>saranki</i> root month
June	(forgotten)	bad birch bark collecting month
July	hay cutting month	hay cutting month
August	(forgotten)	collecting <i>saranki</i> month
September	preparing skins month	preparing skins month
October	rounding up male deer Month	move Autumn capsite month
November	sable hunting month	hunting month
December	cold month	braiding (rope making) month

Note: Although this would have been a 13-month lunar cycle, common to all Siberian peoples, it was now remembered only as a 12-month cycle due to influence from the Russian calendar.

K. David Harrison (2007), *When languages die*. Oxford University Press, (Pàg. 70)

Older Tofa month names

<i>Approximate equivalent</i>	<i>Tofa month names recorded in 1880</i>	<i>Tofa month names recorded in the 1850s</i>
<i>January</i>	<i>dry teepee</i>	<i>great cold</i>
<i>February</i>	<i>lumber preparation</i>	<i>chasing animals on skis</i>
<i>March</i>	<i>dog</i>	<i>snow becomes soft</i>
<i>April</i>	<i>greenery</i>	<i>hunting with dogs</i>
<i>May</i>	<i>birch</i>	<i>greenery</i>
<i>June</i>	<i>Saranki flower</i>	<i>birch</i>
<i>July</i>	<i>summer migration</i>	<i>Saranki flower blooms</i>
<i>August</i>	<i>nut gathering</i>	<i>digging Saranki roots</i>
<i>September</i>	<i>round-up (of deer)</i>	<i>nut gathering</i>
<i>October</i>	<i>sable</i>	<i>round-up (of deer)</i>
<i>November</i>	<i>short days</i>	<i>sable</i>
<i>December</i>	<i>cold</i>	<i>short days</i>
<i>13th month</i>		<i>cold</i>

K. David Harrison (2007), *When languages die*. Oxford University Press, (Pàg. 73)

Els dies de la setmana a l'Àfrica

	luganda	haussa	suahili
dilluns	'Olw'oku-sooka	Littinin	Juma-tatu
dimarts	'Olw'oku-biri	Tàlatà	Juma-nne
Dimecres	'Olw'oku-sàtu	Laraba	Juma-tano
dijous	'Olw'oku-nà	Alhamis	Alhamisi
divendres	'Olw'aku-taano	Jumma'aljumaa	
dissabte	'Olw'omu-kaagà	Asabàr	Juma-mosi
diumenge	Ssabbitti	Lahàdì	Juma-pili

Noms dels mesos en turcman imposats per Nijazov			
Mes	Nom antic	Nom de Nijazov	Significat
gener	Ýamwar	Türkmenbaşy	És el nom que va prendre Saparmurat Nijazov, que significa "líder dels turcmans".
febrer	Fewral	Baýdak	"bandera". El dia de la bandera és el febrer, el dia de l'aniversari Nijazov.
març	Mart	Nowruz	Cap d'any iranià.
abril	Aprel	Gurbansoltan	"Gurbansoltan Eje" és el nom de la mare de Nijazov.
maig	Maý	Magtymguly	Magtymguly Pyragy, poeta turcman, considerat el mestre espiritual de Nijazov.
juny	Iýun	Oguz	Oguz Khan, fundador de la nació turcmana segons el Ruhnama.
juliol	Iýul	Gorkut	Gorkut Ata, l'heroi de l'èpica turcman.
agost	Awgust	Alp Arsian	El segon líder de l'imperi Seljuk.
setembre	Sentýabr	Ruhnama	Ruhnama és el llibre escrit per Nijazov, considerat la guia espiritual del poble turcman.
octubre	Oktýabr	Garaşsyzlyk	Independència. El dia de la independència se celebra el mes d'octubre.
novembre	Noýabr	Snajar	L'últim líder de l'imperi Seljuk.
desembre	Dekabr	Bitaraplyk	Neutralitat. Turkmenistan va ser proclamat nació neutral i el dia de la neutralitat se celebra el desembre.

Daankie Faleminderit Danke Tqadac Thank you شُكْران
ջնոբիակալուստուն dhonnobād дзякую вам
Благодаря Potóö **GRÀCIES** 감사합니다 Ďakujem
vám Gracias Aitäh Tānan Akiba Merci A iarama
Eskerrik asko Grazas გამადლობთ Ευχαριστώ
dhanvād Aguyje sūn mūn nġi Na gode dhanyavād 多謝
Köszönöm Grazie Matyox Murakoze Meleci ačiū de'koju
Abaraka Tixa'a viun Баярлалаа zukriā شُكْر - Dziękuję
Obrigado Mulțumesc Спасибо! Хвала Mehrbani
Saha Asante Tack Inwali Salamat po teşekkürler sağol
Děkuji дякую شُكْرِيه - Jër jëf 谢谢